Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne:

E 31/2024 vp: Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen (2028-)

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selvitykseen E 31/2024 vp tehdyistä Suomen kannan tarkistuksista (EJ 2/2025 vp). Kuntaliiton lausunto keskittyy tarkastelemaan koheesiopolitiikka koskevia Suomen kantoja. Lausunnossa on lisäksi nostettu esiin huomioita komission esittämistä rakenteellisista uudistuksista monivuotista rahoituskehystä koskien.

Suomessa koheesiopolitiikan toteutus tukee kilpailukykyä ja kasvua, osaamista ja osallisuutta - tarpeita myös tulevaisuudessa

Euroopasta halutaan rakentaa entistä kestävämpi ja kilpailukykyisempi unioni. Pitkäjänteinen yritysten ja työvoiman kyvykkyyksien vahvistaminen paikallis- ja aluetasolla luo pohjaa mm. osallistumiselle Euroopan laajuisiin tki-ohjelmiin. Vihreän ja digitaalisen siirtymän sekä kilpailukyvyn vahvistamisen teemojen rinnalle ovat nousemassa muuttuneen geopoliittisen tilanteen vaikutukset aluetalouksiin sekä turvallisuuden ja huoltovarmuuden kysymykset. Myös kriisinkestävyys rakennetaan paikallis- ja aluetasolla.

Koheesio- eli alue- ja rakennepolitiikka on ollut EU:n pääasiallinen instrumentti pitkän aikavälin alueellisille investoinneille sekä rakenteelliselle muutokselle, mahdollistaen räätälöityjen ratkaisujen kehittämisen ja käyttöönoton lähimpänä kansalaisia ja yrityksiä. Suomessa alue- ja rakennepolitiikan välineet ovat olleet tukemassa kasvua: uuden liiketoiminnan ja työpaikkojen luomista sekä osaamisen vahvistamista erityisesti jatkuvien rakenteellisten haasteiden alueilla mutta myös kasvavilla kaupunkiseuduilla.

Suomen koheesiopolitiikan kantojen pohjana oleva valtioneuvoston laskelma Suomen saannosta koheesiopolitiikan osalta on puhtaasti finanssipoliittinen eikä huomioi ko. EU- ja kansallisella rahoituksella saatuja tuloksia ja vaikuttavuutta. EU:n koheesiopolitiikan rahoituksella on mm. vahvistettu niin tutkimuslaitosten kuin yritysten kyvykkyyksiä hakea kehittämiseen suoria komission rahoituksia Horisontti Eurooppa-ohjelmasta. On huomoitava myös, että koheesiopolitiikan rahoituksesta merkittävä osa ohjautuu eri maakuntien TKI-toiminnan ja innovaatioiden

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

kehittämiseen sekä mm. 16 kaupunkiseudun kanssa solmittuihin ekosysteemi-sopimuksiin. Koheesiopolitiikan resurssien pieneneminen johtaa väistämättä myös mm. TKI-panostusten vähenemiseen, mikä haastaa kyvykkyyksien vahvistamista tulevan kilpailukykyrahaston varojen hyödyntämiseen.

Suomessa jatkossa tarve myös resilienssin vahvistamiseen

Kuntien ja alueiden resilienssiä eli kykyä varautua muutoksiin, kestää muutoksia ja selviytyä niistä joustavasti ja uudistuen tulee tukea. Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden vahvistaminen tukee myös yhteisöjen resilienssiä ja vakaata demokratiaa.

Kilpailukyvyn, kasvun, resilienssin ja osaamisen vahvistaminen tapahtuvat ennemminkin pitkäjänteisen strategisen työn kautta, kuin kriiseihin reagoiden ja kohdentamalla varoja täysin uusiin tavoitteisiin kesken ohjelmakausien. Komission tämänhetkinen rahoituskehyksen väliarviointiin ja ReARM-suunnitelmaan kytkeytyvä esitys mahdollisuudesta rahoituksen uudelleen kohdennuksiin rakennerahasto-ohjelmissa on esimerkki kriiseihin reagoivasta toiminnasta, joka ei sinänsä tue pitkäjänteistä kehittämistyötä. Seuraavalla ohjelmakaudella ei ole perusteltua rahoittaa puolustusta ja sotilaallista liikkuvuutta koheesiopolitiikan varoin vaan niille on osoitettava erillinen rahoitus. Additionaliteettiperiaatteen mukaisesti EU:n panostukset mm. infrastruktuurin rakentamiseen eivät saa korvata kansallista budjettirahoitusta.

Kirjelmässä esitetyt painopisteet strategisen kilpailukyvyn vahvistamiselle ovat kannatettavia, samoin nostot koskien varojen määräytymisen kriteeristöä. Innovaatiot, osaaminen, vihreä ja digitaalinen siirtymä sekä huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden vahvistaminen luovat pohjan elinvoimaisille ja muutoskykyisille alueille, kaupungeille ja kunnille. Väestön väheneminen ja ikääntyminen asettavat omat haasteensa mm. palvelujen muotoihin ja saavutettavuuteen ja työn tuottavuuden lisäämiseen.

Läheisyysperiaate on keskeistä koheesiopolitiikan suunnittelussa ja toteutuksessa. Entistä joustavampi ja aluelähtöisempi kehittämistyö keskeisten teemojen osalta yhdessä yksinkertaistettujen kustannusmallien kanssa tukee myös vahvempaa tulosperusteisuutta. Aluelähtöiset kehittämisohjelmat ja strategiat tuovat parhaiten esille alueiden erityispiirteisiin liittyvät tarpeet ja mahdollisuudet.

EU-rahoituksen tuomat lisäresurssit ovat jatkossakin kriittisiä paikallisten työllisyys- ja elinkeinopalvelujen tukemiseksi. Kohdennetut työllistämistoimet edistävät EU:n rahoituskehyksen pitkän aikavälin tavoitteita sosiaalisen oikeudenmukaisuuden sekä yhteiskunnallisen ja alueellisen koheesion vahvistamisesta. **Työllisyydenhoidon ja elinkeinoelämän kehittämisen merkitys tulisi huomioida myös seuraavan ohjelmakauden tavoitteissa.**

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Suomen itärajan erityistarpeet huomioitava niin elinvoiman kuin kokonaisturvallisuuden näkökulmasta

Valtioneuvoston kirjelmässä esitettyjen kantojen tarkennuksissa itärajan erityistarpeita on tarkasteltu sekä turvallisuus- että elinvoimanäkökulmista. **Tavoite itäraja-alueiden erillisratkaisusta on kannatettava.** Puolustuksen ja turvallisuuden edellyttämiin infra- ym. tarpeisiin tulee olla erillinen rahoitus.

Rajaturvallisuuden vahvistaminen on keskeinen tavoite EU:n ja Venäjän välisellä ulkorajalla. Rajaturvallisuuteen kohdistuvien toimien lisäksi on tärkeää tukea raja-alueiden elinvoimaa, joka on kärsinyt rajaliikenteen pysähtymisestä, kaupankäynnin romahtamisesta ja matkailun loppumisesta. Alueiden toimintakyvyn turvaaminen luo vakautta ja turvallisuutta, sillä elinvoimaiset ja asutut raja-alueet vahvistavat rajavalvontaa, ehkäisevät turvallisuusuhkia ja parantavat kriisinsietokykyä.

Suomella on lisäksi oltava valmius osoittaa geopoliittisen tilanteen ja rajan sulkeutumisen ajantasaiset vaikutukset laajemmin koko Suomen alueella liiketoiminnan, investointien ja tuotannontekijöiden näkökulmasta.

Komission esittämät rakenteelliset uudistukset kunta- ja aluenäkökulmasta

Seuraavalle rahoituskehyskaudelle tavoitteena on tehokkaampi ja vaikuttavampi rahoitusarkkitehtuuri. Keskeisinä uudistuksina tulevat olemaan maakohtaiset suunnitelmat (Single Plans), jotka linkittävät keskeiset kansalliset reformit ja investoinnit, joissa EU:n toimia eniten tarvitaan. Tässä yhteydessä komissio on ryhtynyt puhumaan kansallisista ja alueellisista kumppanuuksista. **Säädösten yksinkertaistaminen sekä rahastojen määrän vähentäminen ovat hyviä lähtökohtia seuraavan kauden rakenteiden uudistamisessa.**

Komission esitys jäsenvaltiokohtaisesta yhdestä suunnitelmasta edellyttää kuntien ja kaupunkien sekä maakuntien liittojen tiiviimpää kytkemistä paitsi keskusteluihin suunnitelman sisältämistä rahoituksen kärjistä ja tavoitteista, myös kansallisiin keskusteluihin eurooppalaista ohjausjaksoa ja maakohtaisia suosituksia koskien.

Monitasoinen hallinto sekä tulosperusteisuus kantavia periaatteita koheesiopolitiikan toteutuksessa

Komissio on tuonut esille tarpeen siirtyä rahoitettavissa toimissa entistä vahvempaan tulosperusteisuuteen. Valittava toteutustapa on määriteltävä yhteistyössä monitasoisen hallinnon periaatteiden mukaisesti, toimien ja käytettävien varojen läpinäkyvyys huomioiden. Nykyistä säädösperustaa on yksinkertaistettava sekä tarkennettava, millaisten hanketyyppien kohdalla tulosperusteisuus on toimiva ratkaisu.

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Siirtyminen ohjelmaperusteisesta toiminnasta politiikkaperustaiseen toteutukseen haastaa uudistamaan ajattelutapaa. Tasapainon hakemiseen pidemmän tähtäimen politiikkatoimien suunnittelun ja äkillisten muutostilanteiden tarpeiden välillä halutaan enemmän joustavuutta. Kunta- ja aluenäkökulmasta keskeistä on, että pitkäjänteiselle kehittämistyölle annetaan myös jatkossa tilaa ja mahdolliset painopisteiden ja rahoituksen uudelleen kohdennukset sekä niiden tavoitellut vaikutukset arvioidaan tarkkaan.

Huomiot muita kirjelmän teemoja koskien

EU:n yhteiseen maatalouspolitiikkaan sisältyvällä maaseudun kehittämisen rahoituksella on ollut merkittävä rooli suomalaisen maaseudun elinvoiman ja elinkeinojen kehittämisessä. Suomen on tärkeää pitää esillä useiden ohjelmakausien hyviä tuloksia LEADER-toimintatavasta.

Liikenteen tarpeet on kirjelmässä huomioitu lähinnä puolustuksen näkökulmasta. Rahoituskehyksessä on tärkeää säilyttää CEF:n (Connecting Europe Facility) kaltainen instrumentti, joka tukee uusitun TEN-T-asetuksen vaatimusten toteuttamista - myös kaupunkisolmukohdissa. Valtion tulee varmistaa, että tulevalla ohjelmakaudella on käytössä TEN-T-vaatimuksiin rahoitusväline myös Suomen kaupunkiseutujen ja kuntien tarpeisiin. Valtion tulee painottaa enemmän vaikuttamistyössään ja Suomen kantojen muodostamisessa tulevaan rahoituskehyskauteen myös kaupunkiseutujen ja TEN-T-kaupunkisolmukohtien merkitystä.

Suomi suhtautuu kriittisesti asuntopolitiikan sisällyttämiseen osaksi tulevaa koheesiopolitiikkaa. Kuntaliitto toteaa yleisesti, että kuntien näkökulmasta kohtuuhintainen asuminen edellyttää julkisen vallan toimia erityisesti niillä alueilla, joilla työvoiman liikkuminen vaikeutuu vuokra-asuntomarkkinoiden heikkouksien vuoksi. Tilanteeseen tärkeää löytää välineitä, olivat ne sitten kansallisia tai EU:n tarjoamia.

SUOMEN KUNTALIITTO

Annukka Mäkinen
kehittämispäällikkö, aluekehitys